

PROGRAM ZA OBVEZNO IZBIRNO VSEBINO

DRŽAVLJANSKA KULTURA

NAČRTOVANJE IN PRIPRAVA

K načrtovanju in pripravi vsebinskih opredelitev, oblik, načinov in metod izvajanja *Državljanske kulture* (DK) sem pristopil predvsem z vidika namenov, ciljev in rezultatov - torej znanj in sposobnosti, ki naj jih dijaki osvojijo. Pri tem sem se naslonil predvsem na izhodišča, ki so opredeljena skozi:

- obvestila Zavoda RS za šolstvo za izvajanje Obveznih izbirnih vsebin (OIV) in posameznih dejavnosti;
- obvestila Nacionalnega kurikularnega sveta za izvajanje OIV po posameznih področjih;
- Kataloge OIV 1998/99, 99/0 in 0/1, Zavoda RS za šolstvo.

Ustrezne teoretske podlage - tako z vidika vsebin, kakor tudi metod in načinov izvajanja - sem zagotovil s pomočjo literature ter drugih materialnih virov pridobljenih na:

- Zavodu RS za šolstvo;
- Oddelku za filozofijo na Filozofski fakulteti;
- Oddelku za sociologijo na Filozofski fakulteti;
- Oddelku za pedagogiko na Filozofski fakulteti;

- Fakulteti za družbene vede;
- Pedagoški fakulteti;
- Pravni fakulteti;
- Pedagoškem inštitutu;
- Državnem zboru Republike Slovenije;
- Televiziji Slovenija;
- nekaterih splošnih knjižnicah in drugje.

Dodati velja, da imam na omenjenem področju tudi sam precej bogatih izkušenj, saj sem v šolskem letu 1998/99 OIV DK uspešno izvajal na Srednji kemijski šoli in gimnaziji v Ljubljani.

TEMELJNA IZHODIŠČA IN PRINCIPI IZVAJANJA

TRAJANJE: 15 ur.

VSEBINE:

1. Država:

- opredelitev moči in oblasti;
- politične stranke, interesne skupine, nevladne organizacije;
- legalnost in legitimnost;

- suverenost države;
- pravna država;
- državljanstvo.

2. Posameznik, družba, država:

- vprašanja človekovih odgovornosti, pravic in svoboščin;
- politična svoboda;
- konflikt med parcialnimi in večinskimi interesi;
- tolerantnost;
- narodna identiteta, patriotizem.

3. Ustavna ureditev Republike Slovenije:

- gospodarska in socialna razmerja;
- državna ureditev: Državni zbor, Državni svet, Predsednik Republike, Vlada, Sodstvo;
- ustavnost in zakonitost;
- človekove pravice in svoboščine.

4. Regulacija družbenega vpliva in principi odločanja:

- delitev oblasti: izvršna, zakonodajna, sodna;
- tipi političnih sistemov;
- demokracija;
- parlamentarizem, predstavništvo;
- volitve, volilni sistemi, volilno vedenje;
- koalicija, opozicija;

- politična kultura (nepotizem, provizije, korupcija, ipd.).

5. Ekonomski sistem Republike Slovenije:

- opredelitev pojmov (d.d., d.o.o., d.n.o., s.p., društvo, javni zavod, borza, ipd.)
- temeljna razmerja, značilna za ekonomski sistem RS.

6. Človekova narava, interesi, motivi in agresivnost.

7. Procesi socializacije in nenasilje:

- dejavniki in metode oblikovanja človekovih nasilnih miselnih in vedenjskih vzorcev: avtoriteta, karizma, ustrahovanje, vpliv, kazen, ipd;
- nasilje in njegove posledice v družbenih skupinah: nasilje v družini, nasilje med spoloma, nasilje nad nemočnimi, predsodki - emocionalne in kulturne ovire, nasilje množice, diskriminacija, ipd.;
- patologija vsakdanjega življenja in njeni vzroki.

8. Kultura miru:

- razsežnosti univerzalnih vrednot človeštva;
- samospoštovanje in dostojanstvo posameznika;
- odgovornost do soljudi in okolja;
- zgodovinski primeri nenasilnega delovanja;
- mir in razumevanje v luči mednarodnih dokumentov;

- načela mednarodnega zaupanja, sožitja in odgovornosti kot pogoj za mirno reševanje sporov;
- motrenje aktualnih dogodkov v mednarodni skupnosti.

CILJI:

- seznanitev s temeljnimi pojmi in principi politične, pravne in ekonomske ureditve v Republiki Sloveniji ter navajanje na njihovo uporabo ob upoštevanju družbene opredeljenosti, njihovega nastanka, razvoja in aktualne vsebine;
- širitev znanj in usposabljanje za kritično analizo sodobne slovenske družbe;
- razvijanje miselnih in izraznih sposobnosti, uporaba pojmov, kategorij, sintetiziranje idej, ipd.;
- razvijanje stališč in obnašanj, ki so primerna za vključevanje v družbo, spodbujanje vrednot demokratične politične kulture: individualnost, kritičnost, toleranca - ob razvijanju kulture dialoga in sposobnosti argumentiranja;
- razvijanje zavesti o civilizacijskih, družbenih in drugih problemih in ob tem razvijanje zmožnosti samostojnega presojanja;
- omogočiti boljše samospoznavanje ter osebno zorenje in rast;

- seznaniti s temeljnimi vzroki konfliktov v družini, med vrstniki, družbi in mednarodni skupnosti ter predstaviti možnosti za preseganje konfliktnih situacij brez uporabe nasilja;
- z vzgajanjem in izobraževanjem za uravnavanje medčloveških stikov naučiti samostojnosti pri odločanju o problemih, njihovem vrednotenju in reševanju;
- naučiti povezovati osebna doživetja in izkušnje z družbenimi normami;
- dijaki naj spoznajo, da je potrebno razvijati posameznika v svobodno, miroljubno, strpno, odgovorno in nenasilno osebnost;
- spodbujati kritičnost ob globljem spoznavanju korenin socialnih in drugih človeških problemov;
- dijaki naj analizirajo in interpretirajo procese in pojave nasilja, netolerance, ksenofobije, rasizma, predsodkov, stigmatizacije, marginalizacije, zapostavljenosti, ipd. ter načine preseganja le-teh;
- dijaki utemeljujejo in izvajajo lastne zaključke na osnovi racionalnih argumentov;
- razvijati analitično mišljenje, komunikacijske tehnike (dialog, argumentacija...), sodelovanje.

METODE DELA:

- poučevanje in vzgoja po interesno-tematskih sklopih;

- izkustveno učenje;
- projektno delo (razvijanje funkcionalnih znanj);
- igranje vlog, socialne igre;
- skupinske diskusije;
- aktivnosti povezane s širšo in lokalno skupnostjo;
- angažiranje pri delovanju šolskega parlamenta, šolskega časopisa, ipd.;
- obiski Državnega zbora RS, Državnega sveta RS, Skupščine Mestne občine Ljubljana ter drugih državnih in lokalnih institucij;
- video projekcije.

Metode dela niso stroge in toge, ampak fleksibilne, odprte, dinamične in tudi emocionalno obarvane. Komunikacija pri pouku državljanska kultura je več kot golo posredovanje znanja. Demokratičnega vedenja se najbolje naučimo v demokratičnem okolju, ki vzpodbuja enakopravno sodelovanje, kjer učenci lahko odkrito povedo svoje mnenje in o njem razpravljajo. Pri tem gre za neprestano strukturiranje, usmerjanje in prilagajanje učnega procesa danostim, ki jih tvorijo učenci, socialno okolje in učitelj. Tako zastavljeno delo spodbuja ustvarjalnost pri vseh udeležencih in skozi vse faze. Pri tem prihaja do izraza timsko delo. Poudarek je na dijakovem ustvarjanju in soustvarjanju, na

sodelovanju in na dobrem medosebnem odnosu med izvajalcem in udeleženci.

Zavedati se moramo, da je Državljska kultura le eden od socializacijskih dejavnikov in zato ne more v celoti prevzeti odgovornosti za širše družbene procese. Seveda pa se nikakor ne more in noče izogniti odgovornosti za uresničevanje demokratičnih vrednot v šolski praksi in družbi nasploh. Učinkovitost izbirnega predmeta je odvisna tudi od dopolnjevanja in nadgrajevanja z drugimi predmeti. Zato skušam razviti celostni pristop ter izvajanje bogatim s povezovanjem vsebin znotraj: sociologije, filozofije, psihologije, zgodovine, geografije, vzgoje za družino, mir in nenasilje, ipd.

OBLIKE IZVAJANJA

Model vsebin *Državljske kulture* je odprt, zato omogoča upoštevanje različnih dejavnikov in principe nazornosti, postopnosti, aktualnosti, ipd. Odprtost se kaže pri izbiri snovi, saj ta seže prek mej posameznih učnih predmetov (upoštevanje interesov učencev), v odprtosti urnikov, ki se ne omejujejo samo na časovno fiksirane učne ure, in v odprtosti učnega prostora, ki seže preko šolskih zidov v samo življenje. To je posebej pomembno zaradi obširnosti in kompleksnosti vsebin ter zaradi samega načina dela. Ta se razlikuje tako

glede metod kot oblik izvajanja. Poudarek je na samostojnem delu dijakov, posvetovanju in diskusijah z izvajalcem ter med učenci samimi. Seveda je pri tem zagotovljena karseda široka avtonomija posameznega dijaka.

Za takšen netradicionalni pristop je potrebno ustvariti sproščeno socialno klimo, ki omogoča in vzpodbuja enakopraven položaj in medsebojno spoštovanje vseh udeležencev. Tu se porajajo inovativne možnosti šole in pouka pa tudi ustvarjalni in inovativni postopki učiteljev in učencev pri udeležanju vzgojno-izobraževalnih nalog obveznih izbirnih vsebin.